

DINSDAGPROFIEL PETER TAZELAAR (1920-1993)

Koningin Wilhelmina en prinses Juliana keren na hun ballingschap in 1945 terug in Nederland. Achter Wilhelmina verscholen Erik Hazelhoff Roelfzema, rechts - met lichte jas en baret - Peter Tazelaar.

Ongeschikt voor een leven in vreedestijd

Peter Tazelaar was ook een Soldaat van Oranje, maar werd in de geschiedenis overschaduwd door die andere Engelandvaarder, Erik Hazelhoff Roelfzema. Vandaag verschijnt *De grote Tazelaar. Ridder en rebel* over de oorlog vanuit Tazelaars perspectief. Maar ook na publicatie zal de mystiek altijd wel aan deze verzetsheld blijven kleven.

Tekst Remco Meijer Foto Spaarnestad

Wie was Peter Tazelaar? Schrijfster Helga Ruebsamen (74) kan die vraag beantwoorden. Ze heeft de verzetsheld na de oorlog gekend in het Haagse uitgaansleven. 'Maar bij alles wat ik zeg, moet ik vooropstellen: Tazelaar viel niet te kennen. Hij wekte sterk de indruk anderen niet in zijn leven te willen betrekken. Hij was zwijgzaam. Op vragen gaf hij louter korte antwoorden. Hij had een fascinerende ondoorgroenlijkheid die hem een magische allure gaf.'

Uitgever Derk Sauer (56), wiens moeder een volle nicht is van Tazelaar: 'Hij hield zijn gevoelens verborgen. Hij was sociaal onhandig, kreeg altijd mot, ook in relaties, en had zich na de oorlog van de burgersamenleving afgekeerd. Maar juist door die autonomie was hij een opmerkelijke man.'

Evelien Geuze-Tazelaar (88), moeder van Derk Sauer (haar eerste man heette Sauer): 'Derk en neef Piet, zoals wij Peter noemden, hadden een goede verstandhouding. Dat avontuurlijke heeft Derk van hem, daarom is hij op de gok uitgever in Rusland geworden.'

Engelandvaarder Louis d'Aulnis de Bourouill (90): 'Tazelaar was een wilde vent. Zeer onderne-

mend. Hij heeft grote heldenmoed betoond.' Guup Krayenhoff (86), ook Engelandvaarder: 'Tazelaar was een loner die niet in enige organisatie paste. Hij accepteerde geen orders. Hij was op zoek naar spanning. Bij gevaar leefde hij op.'

Het verhaal van Peter Tazelaar is het verhaal van vijf jaar verzet en een oorlog die daarna nooit meer overging. 'Ik heb het gevoel dat ik in de pas loop, en dat ieder ander d'r buiten loopt', zei hij in een interview vlak voor zijn dood.

Vandaag verschijnt, op zijn geboortedag, voor het eerst een boek waarin vanuit Tazelaars perspectief diens oorlogsvonturen zijn opgetekend: *De grote Tazelaar. Ridder en rebel*, geschreven door de historicus Victor Laurentius. Allereerste pogingen, van Derk Sauer, G.L. van Lennep, Jelte Rep en zoon Peter Tazelaar jr. liepen stuk - was het niet op praktische hindernissen, dan toch wel op het gebrek aan belangstelling van Tazelaar zelf. Hij hield geen aandacht.

Met zijn ouders en broer Jan bracht Tazelaar zijn jeugd door in Indië. Zijn ambitieuze vader was van onderwijzer opgeklimmen tot hoge ambtenaar. Op instigatie van zijn ouders meldde Tazelaar zich als 18-jarige bij het Koninklijk Instituut voor de Marine in Den

Helder. Toen al rebels, zag de jonge adelborst niet veel heil in het strak gereguleerde marineleven.

Terecht, bleek in de zomer van 1939, want hij haalde zijn eerste jaar niet. Het enige dat hem had aangesproken was het adagium 'kennis is macht, karakter is meer'. Hij vestigde zich bij familie in Groningen en ging bij de koopvaardij.

Als de oorlog is uitgebroken, heeft Tazelaar van meet af aan de overtuiging: de Duitsers horen hier niet. Hij wil iets doen. Hij belandt bij de Ordedienst in Den Haag. Tazelaar vindt dat het verzet dringend behoefte heeft aan contact met Engeland. Hij slaagt erin zich in te schepen op het Zwitserse vrachtschip St. Cergue. Aan boord ontmoet hij de Leidse student Erik Hazelhoff Roelfzema.

In Londen vormen de twee met Chris Krediet, een studiegenoot van Erik, wat historicus Loe de Jong noemt 'de Groep Hazelhoff Roelfzema'. Ze bereiden 'de stunt' voor om met een motorboot de Noordzee over te steken en Tazelaar met een roeiboort op de kust bij Scheveningen af te zetten.

Dankzij een eerder afgeworpen zender zou een permanent contact met Londen ontstaan, waarbij het mogelijk moest worden dat onder begeleiding van Tazelaar vooraanstaande Nederlanders op het strand werden opgepikt om naar Engeland te ontkomen.

Laurentius (35): 'Tazelaar had een soepel brein en kon snel handelen. Hij functioneerde het beste onder uitzonderlijke omstandigheden. Dan was hij tot grote prestaties in staat. Hazelhoff was sociaal en organisatorisch sterk, wat in de Londense bureaucratie goed van pas kwam. Ze vormden een ideale

'Tazelaar was onaangepast, tegendraads, vond het alledaagse saai'

Victor Laurentius historicus

combinatie.' Na een aantal zeperds lukt het om Tazelaar op 23 november 1941 aan land te zetten.

Maar de ontwikkelingen daarna zijn dramatisch. Een open lijn met Londen komt niet tot stand en de onervarenheid met het verzetswerk van de Ordedienst leidt tot veel arrestaties. Begin 1942 ontvlucht Tazelaar Nederland en na

derden, woonde op adressen in Den Haag, Ridderkerk, Maassluis en Cagnes-sur-Mer en was vaak wekelang zoek. Laurentius: 'Hij was onaangepast, tegendraads, vond het alledaagse saai. De memoires van Hazelhoff heten niet voor niets *Op jacht naar het leven* - zo stonden die mannen in de wereld. Tazelaar was trots op de afloop van de oorlog, maar had veel verdriet van alle gesneuvelden.'

Het verhaal van 'Contact-Holland' is de basis onder *Soldaat van Oranje* (1977), met anderhalf miljoen bezoekers een van de meest succesvolle films uit de Nederlandse geschiedenis. Hazelhoff Roelfzema legde in *Het hof van de ratelslang* (1970) zijn belevenissen vast. Het boek deed niets. Een heruitgave een jaar later onder de titel *Soldaat van Oranje* werd wel een succes.

Paul Verhoeven maakte de speelfilm die Hazelhoff, dankzij de rol van Rutger Hauer ('beste oorlog, best spannend'), definitief beroemd maakte. Een van de bekendste scènes is die waarin Erik na de landing op het strand in het Kurhaus (gedraaid in Huis ter Duin te Noordwijk) de tango danst met zijn studievriend Alex, die SS'er is geworden. Maar in werkelijkheid bleef alleen Tazelaar, in de film vertolkt door Jeroen Krabbé, aan land. Hazelhoff maakte rechtsomkeert naar Engeland.

Paul Verhoeven (70), telefonisch vanuit Los Angeles: 'Omwille van de dramaturgie hebben we met de figuren uit Erik's boek nogal geïchtheid. Tazelaar is over een aantal karakters gesplitst, waardoor hij als historische figuur natuurlijk minder goed aan zijn trekken is gekomen. Maar film stelt zijn eigen eisen, anders hou je de men-

sen niet tweehalf uur bij de les in zo'n donkere zaal.'

Tazelaar, zegt Sauer vanuit Moskou, was 'de echte Soldaat van Oranje'. Hij verscheen wel op de perspromotie van de film op vliegveld Valkenburg, maar liet verstek gaan bij de première. Verhoeven: 'Erik ging meer met de eer weg dan Peter, dat is duidelijk. Peter had het gevoel dat Erik nogal veel naar zich toe had gehaald, maar dat komt vooral doordat hij die karakters zo gehusseld hebben. Ik heb ook nooit beweerd dat alles historisch zou zijn. Dat nu dit boek uitkomt, is fijn. Voor mij zijn ze allemaal Soldaat van Oranje.'

Peter Tazelaar jr. (58) groeide na de oorlog op zonder zijn vader. Hij

is al vroeg bij mijn moeder weggegaan. Ik zag hem een keer per jaar en na mijn tude helemaal niet meer. Toen ik 21 werd, is het contact hersteld. Daardoor heb ik hem toch nog leren kennen, al kun je het gat dat is geslagen nooit meer dichten. Het is wel eens moeilijk als mensen mij prijzen om mijn moedige vader. Voor mij is hij ook de afwezige vader. Dat zijn twee aspecten van dezelfde mens.'

Evelien Tazelaar: 'Hij was een vrijbuiters. Als vader is hij tekortgeschoten, dat besefte hij later wel.' Tazelaar jr.: 'Het was wel frappant te merken dat we belangstellingen deelden. Zeilen, de zee, aandacht voor wapens, lezen over geschiedenis. Dat zit toch in de genen.'

Tazelaars eerste huwelijk, in de oorlog met de Engelse Doortje Sherston, werd snel ontbonden. Doortje trouwde daarop met een andere Nederlandse verzetsman, Kas de Graaf. Ook dat huwelijk hield geen stand. De Graaf werd de man van Helga Ruebsamen. 'Ik zag Tazelaar in het café en partycircuit hier in Den Haag. De Oude Mol was een van de vaste plekken waar we kwamen. Als een brok graniet stond hij dan bij de schoorsteenmantel, zijn glas onder handbereik. De ideale spion, James Bond, is er een fladdrol bij. Je hoorde wel eens zeggen dat hij een dronken lor was, maar dat is onzin. In tegenstelling tot veel andere mannen werd hij nooit lazarus.'

Sauer: 'Tazelaar heeft als jongen van 20 dingen meegemaakt die het leven daarna hem niet meer heeft kunnen bieden.' Ruebsamen: 'In het Nederland van de jaren vijftig waren er weer bordjes geplaatst met: Gelieve het gras niet te betreden. Dat was mannen als Tazelaar een gruwel.'

Na zijn vele omzwervingen verslechterde Tazelaars gezondheid. Hij werd afgekeurd vanwege een hernia en ontving een pensioen van de Stichting '40-'45. Hij overleed aan de gevolgen van slokdarmkanker. Met zijn laatste vriendin organiseerde Peter jr. de crematie. 'Het was een druk bezochte bijeenkomst, waar veel herinneringen zijn opgehaald.' Zo zal het ook vanmiddag zijn, als aan het Scheveningse strand in paviljoen De Witte het boek wordt gepresenteerd. Wel wordt de kring van betrokkenen steeds kleiner. En ook na vandaag zal Peter Tazelaar, zoals Ruebsamen dat formuleert, wel altijd 'een mythische figuur' blijven.

CV

- 1920 geboren op 5 mei in Fort de Kock (Ned-Indië)
- 1938 naar Nederland
- 1938 marineopleiding aan het KIM te Den Helder
- 1941 naar Engeland; op 23 november landing op de kust bij Scheveningen
- 1942 via Zwitserland, Frankrijk, Spanje en Portugal terug naar Engeland
- 1943 brandweerman in Londen
- 1944 op 9 september Militaire Willemsorde toegekend; in november gedropt in Friesland
- 1945 in april terug in Engeland; komt daarna met koningin Wilhelmina in Nederland aan
- 1946 vecht in Indië
- 1993 overleden op 6 juni in Hindelopen
- 2009 boek *Victor Laurentius verschijnt; aankondiging musical *Soldaat van Oranje**

Peter Tazelaar was getrouwd met Doortje Sherston, Sabine Zuur, Petronella Sigmond en Gerda Hoorn. Uit zijn tweede huwelijk werden twee kinderen geboren: Eva (1947) en Peter (1951).

'Plan Molukse aanslag in 2000'

AMSTERDAM Een Molukse actiegroep zou in 2000 in Amsterdam een aanslag hebben willen plegen tijdens de nationale herdenking van de gevallen in de Tweede Wereldoorlog.

Dit zei oud-hoofdcommissaris Joop van Riessen gisteravond in NOVA naar aanleiding van de mislukte aanslag op de koninklijke familie op 30 april in Apeldoorn.

De informatie over de voorgenomen aanslag kwam op die vierde mei zelf pas binnen. De koningin en de kroonprins liepen gevaar.

'Binnen een paar uur werden de veiligheidsmaatregelen opgeschaald tot het hoogste niveau', zei Van Riessen.

Het landelijke team scherpschutters had zich verschanst op de daken rondom de Dam. Koningin Beatrix en prins Willem-Alexander waren geïnformeerd over de dreiging. Er gebeurde die avond niets.

Van Riessen: 'Voor zover ik weet, is de koningin daar rustig op afgegaan. Als er eenmaal groen licht wordt gegeven door de autoriteiten, dan gaat ze.'

Speciale bijeenkomst voor kinderen

APeldoorn In de Grote Kerk in Apeldoorn is zaterdag een speciale bijeenkomst voor kinderen. Volgens een woordvoerder van de kerk stond er op Koninginnedag een schoolklas uit Apeldoorn in het publiek, vlak bij de plek waar Karst T. met zijn auto door de menigte reed. Bij de samenkomst zijn deskundigen en psychologen aanwezig. Of de bewuste schoolklas ook komt, is niet bekend.

Nog steeds komen dagelijks

ongeveer vijftig tot zeventig mensen naar de Grote Kerk om kaarsjes aan te steken, het 'gedachtenboek' te tekenen of om even in een kerkbankje te zitten. Ongeveer 90 procent van de mensen die naar de kerk komt, is geen gemeentelid en komt niet uit Apeldoorn. De kerk is voor het publiek nog tot zaterdag open. Alleen woensdag is de kerk gesloten. Dan heeft een begrafenisaanwijzing plaats van een Apeldoornse die omkwam bij de aanslag. ANP

Hoogleraar psychiatrie wijst grootschalige hulp na bloedige Koninginnedag af

'Apeldoorn niet traumatiserend'

INTERVIEW
BERTHOLD GERSONS
'Onmiddellijke psychologische hulp kan zelfs negatief effect hebben op de verwerking.'

Van onze verslaggever Malou van Hintum

AMSTERDAM Psychiater Berthold Gersons, expert op het gebied van posttraumatische stressstoornis, was betrokken bij alle grote rampen die Nederland tot nu toe heeft meegemaakt: Faro, Enschede, de Bijlmer, Volendam.

En nu deze traumatische gebeurtenis. 'Deze vreselijke gebeurtenis.'

Dit is geen trauma? 'Trauma houdt in dat je er last van kunt blijven houden, en dat je er dus wat aan moet doen. Dat denk je bij een vreselijke gebeurtenis niet.'

'We houden allen een litteken', stond in deze krant.

'Dat alle Nederlanders hier wat aan overhouden, zoals psycholoog Famaey afgelopen zaterdag suggereerde, is overdreven. Zelfs de meeste mensen die er direct bij betrokken waren, overkomt dat niet. Slecht slapen, schrikachtigheid, geëmotioneerd zijn en moeite hebben je te concentreren, zijn gewone reacties op deze ongewone gebeurtenis. Die verdwijnen meestal weer. Je moet je pas zorgen maken als mensen over een paar weken nog steeds slecht slapen, niets kunnen onthouden, vaak huilen en extreem geïrriteerd zijn. Zulke mensen hebben psychologische hulp nodig.'

Om hoeveel mensen gaat het dan? 'Het gaat altijd om een minderheid. Gemiddeld zal een op de vijf mensen er last van blijven houden en een posttraumatische stressstoornis ontwikkelen. Hoe dichterbij de plek van het onheil stond, hoe groter die kans.

'Het gaat dan om mensen die het ter plekke hebben meegemaakt, zoals omstanders en gewonden,

en om mensen bij wie dit drama een vroegere traumatische gebeurtenis weer tot leven heeft gewekt. Denk bijvoorbeeld aan mensen die bij een zwaar auto-ongeluk betrokken zijn geweest waarbij slachtoffers vielen.'

De rest moet het zelf maar uitzoeken?

'De rest praat met elkaar, met vrienden en familie. Dat zijn de mensen die je eerst nodig hebt als je iets naars hebt meegemaakt. Daarna komen getrainde, vrijwillige hulpverleners in beeld, die luisteren, een kop koffie aanbieden en praktische dingen voor je regelen. Pas in laatste instantie, als je echt ziek wordt, kom je bij de huisarts en de GGZ terecht.'

Maar psychologische hulp kan toch geen kwaad? 'Jawel. We weten uit ervaring dat onmiddellijke psychologische debriefing, waarbij de hele gebeurte-

nis nog eens wordt nagelopen met alle emoties die daarbij horen, een negatief effect kan hebben op de verwerking ervan. *Watchful waiting* (oplettend afwachten) is het beste.'

Kan hulp dan nooit te laat komen?

'Bij kinderen moet je goed opletten. De hulpverlening is vaak te vroeg ingezet, waardoor kinderen nog weleens worden vergeten.'

Nederland is niet getraumatiseerd, zegt u. Maar we zijn wel bang voor elkaar geworden.

'Omdat een normale man dit drama in een opwelling heeft aangericht? Bij de meeste mensen zie je aan de buitenkant niet wat er in ze omgaat. Zo zijn er normale mannen die uit machteloosheid en woede hun partner vermoorden. Zonder vooropgezet plan. Toch blijft een ongebuurman nog altijd enger dan een normale.'

Berthold Gersons Foto ANP

Celstraf en tbs voor martelen dochter

Moeder en stiefvader krijgen zwaardere straffen dan geëist. Meisje werd in vrieskist gestopt en kreeg stroomstoten.

Van onze verslaggeverster Karin Sitsling

GRONINGEN Harriët P. (34) uit Veendam moet 3,5 jaar de cel in. Ook krijgt ze tbs met dwangverpleging. De vrouw probeerde vorig jaar haar 14-jarige dochter Natasja te vermoorden. De stiefvader van het meisje, de 39-jarige Peter O., moet zeven jaar zitten. Ook hij krijgt tbs met dwangverpleging. De straffen van de rechtbank in Groningen zijn hoger dan het Openbaar Ministerie twee weken geleden had geëist: respectievelijk twee en vijf jaar cel plus tbs.

Harriët en Peter stopten het meisje zo lang in een vrieskist dat ze bewusteloos raakte door zuurstofgebrek en onderkoeling. Ook dienden ze haar stroomstoten toe, overgoten ze haar met kokend water, dwongen ze haar haar eigen braaksel en ontlasting te eten en

sloten ze haar op in haar kamer. De martelingen vonden plaats in Veendam, in het ouderlijk huis van het meisje. Na twee weken lukte het haar alarm te slaan.

Het gezin met vier kinderen stond al jaren onder toezicht van hulpverleners.

ADVERTENTIE

DE TOEKOMST VAN ZWART-WIT
Wetspecial over fotografie
en World Press Photo 2009

Met: Anthony Suau (winnaar WPP Award), MaryAnne Golon (juryvoorzitter WPP) • Video's Hans Aarssen en fotograaf Kadir van Lohuizen • Foto's en podcasts fotografen Guus Dubbelman, Raymond Rutting, Daniel Koning

vk.nl/zwartwit